

Бојан Јовановић

НОВО ВАРВАРСТВО

Садржај:

Предговор	5
Именовање других и самоозначавање варвара	12
(Не)моћ вербалног оружја	28
Варварство у рукавицама	39
Насилници међу нама	52
Шерифи подивљале Србије	62
Рушење и преношење храмова	70
Правдање неоправдивог зла	80
Рат и култура	93
Уништавање других	107
Збогом памети	126
Поход црвених варвара	133
Дивљаштво под маском цивилизације	147
Охолост непокајаних злочинаца	160
Варвари дигиталног доба	170
Сан о варварској обнови света	185
Литература	209
Поговор	
Виктор Теон Радун: Кад варварин светом влада	218
О аутору	233

ПРЕДГОВОР

Именовањем најпре оних који нису разумели грчки језик и нису припадали грчкој култури, варвари су потом означавали и народе који су агресивно доводили у питање границе тадашњег римског царства. Цивилизацију коју је оно тада представљало, дуго су угрожавали да би је коначно и срушили, па је појам варварског добио и деструктивно значење, спецификовано вандализмом, које исказује сукоб између припадника различитих нивоа културног развоја. У периодизацији тог развоја, варварство је ступањ који настаје након дивљаштва и претходи цивилизацији, али је од свог конкретно историјског одређења, овај појам добио је и шире антрополошко значење.

Одређење варвара са становишта сопствене културе која се сматра развијеном и супериорном у односу на њихову, претпоставља и утврђивање одговарајућих институција које потврђују постојање одређеног културног обрасца. Међутим, за разлику од *културног обрасца*, *образац културе*¹, својствен традиционалним и архаичним заједницама, подразумева одговарајући потенцијал у потврђивању различитих стваралачких могућности у оквиру њиховог предцивилизацијског стадијума културног развоја.

Најпре одређена у односу на природу као њена супротност, култура је основ диференцирања социјалних ентитета који формирају и потврђују свој идентитет исказивањем негативног односа према другим културама и њеним

¹ Б. Јовановић, *Пркос и инат*, Завод за уџбенике, Београд, 2008, 59-60.

припадницима. Са становишта чланова једне заједнице да је култура само оно што они стварају долази до ривалства са припадницима других заједница као творцима других култура као не-културама. Сукобом се манифестује стање разлике у којем друго добија негативно значење, идентично природном као не-људском. На овом обрасцу дистинкције између припадника различитих култура, успостављено је разграничење и између представника цивилизације, као културно супериорних, од варвара као културно инфериорних.

Архаичан у савременом човеку

Иако културно-историјски превазиђено и везано за давну прошлост, варварство је у виду архаичног психолошког потенцијала присутно и у данашњим цивилизованим људима и зависно од околности може се испољити на различите начине. Физиолошка основа дивљаштва и варварства се може довести у везу са старијим слојевима и деловима човековог мозга својственим бићима на нижем еволуционом ступњу, попут рептила, која су првенствено агресијом задовољавала своје инстинке. Премда је током еволуције постао *homo sapiens* и мишљењем стекао способност да сагледа узрочно-последичне релације и последице својих поступака, човек је управо у околностима када је инхибиран да мисли и промишља склон да се понаша по диктату својих инстинката, попут својих давних еволуционих предака. Искушења регресивних тежњи, оличених у архаичностима као цивилизацијски нижем, укрштају се са настојањима ка остварењу виших циљева.

Сагледавајући материјалне и технолошке изуме који су временом постали опште добро свих народа, Гибон истиче

да након искуства римског царства ниједан народ неће опет пасти у своје првобитно варварство². Показало се, међутим, да упркос технолошком и материјалном напретку, поједини народи управо својим односом према другима могу пасти у варварство. Пад у варварство је могућ, јер је архаичан човек присутан у савременом и уколико појединац у неизвесном процесу своје индивидуације не постане зрела и одговорна личност утолико лакше подлеже искушењу да коришћењем нижих средстава оствари више циљеве. За разлику од периода у којем су се манифестно користила у складу са оствареним нивоом културе, та средства су за цивилизованог човека постала латентна и представљају могућност за којом он не само свесно посеже, већ се у тренуцима кризе и смањене контроле она несвесно испољавају кроз њега.

Евидентно је да варварство у поступцима савремених људи није израз континуитета са некадашњим периодом предцивилизацијског развоја, већ да представља актуализацију таквог начина мишљења и понашања у погодним околностима. Реч је о својеврсном духу варварског наслеђа који се истоветном психологијом потврђује савременим средствима и у данашњем цивилизованом свету. У непримереним поступцима појединаца манифестује се варварско у њима и уколико оно преовлада у њиховом понашању суочавамо се са новим варварима чија је доминација обележила њихово доба. У походима да освоје свет и потчине себи друге, модерни варвари тоталитарних система су доживљавали поразе, али до данас не губе наду да могу да остваре свој циљ. Дубоко присутно и у данашњем човеку, варварство није меморисано конкретно искуство већ првентивно

² Е. Гибон, *Опадање и пропаст Римског царства*, Досије, Београд, 2003, 464.

потенцијал који се може различито изразити и, попут агресивности, добити деструктивно или креативно обележје. Свест о виталној могућности варварског подразумева етичку димензију не само приликом његове уметничке и књижевне тематизације, већ и у примени његових стваралачких метода и актуализације традиционалних и архаичних облика културе. Одређено у односу на цивилизацију као друго и културно ниже и ближе природном, варваство је угрожава када је агресивно усмерено ка њој, али је и обнавља када се контролисано враћа њеним изворима.

Појединцу који се рађа без великог негативитета у себи потребно је и мање него другима, са већим потенцијалом негативитета, да се бори против себе. Његова хуманост је зато резултат борбе са супротним силама у себи, оним природним архаичним слојевима и варварским потенцијалом ка регресији коришћењем непримерених средстава за остварење својих циљева. С обзиром на то да потиче из природних слојева у човеку који имају само препознатљиву енергију, могућности њеног испољавања су непредвидиве и веома разноврсне. Иако је етички императив човековог постојања контролисање тих импулса и њихово хуманизирање, у савременом контексту се јављају нови облици варварства. Латентно у сваком појединцу у виду његових природних тежњи и коришћења нижих облика културе да би опстао и потврдио се у свету, контрола тих тежњи и чини човека хуманим бићем које се остварује у култури, али је и у новом цивилизацијском контексту варварско у њему чинилац који треба узети у обзир у сагледавању његових креативних и деструктивних могућности.

Опасност од другог није само реална, већ и фиктивна у претварању другог у непријатеља чиме се ствара алиби за

напад на њега. Доктрина превентивног рата, као доказ сопствене цивилизацијске супремације и војне моћи, исказана је у нападу и окупацији других. Негативним одређењем за појаве унижавања и разарања цивилизације, варварство и дивљаштво се испољавају под маском одбране цивилизацијских вредности а са циљем манифестације моћи према другима у циљу њиховог поробљавања и уништавања.

Нове странице варварске историје

Коришћењем могућности и средстава савремене високе технологије, човек је наставио да непрекидним ратовима као својеврсном привредном активношћу, у циљу освајања и потчињавања других, исписује странице своје варварске историје. Посезањем за нижим, не у технолошком већ у етичком смислу, за остварење виших циљева и долази до наметања тзв. развијенијих и виших културних образаца. Геноцид над аутохтоним становништвом других континента Африке, Азије, Америке и Аустралије постао је доминантно обележје идеологије западноевропског капитализма. Са колонијализмом и неоколонијализмом, носиоци варварског су постале развијене државе Запада, које у оквиру нових војних савеза нападају друге земље и уништавањем претпоставки за нормалан живот њихових становника претварају их у савремене номаде упућене ка Европи. Брутално насиље над другима се врши у име највиших хуманистичких и цивилизацијских вредности, демократије и слободе. Под удар економски и војно моћних долазе земље које не желе да им се потчине због чега постају предмет уништавања њихове привреде, традиције и културе. Након ратне и економске следи културна окупација, процес искорењивања и промена идентитета.

Познато у људском искуству од античких времена као оно друго, другачије и културно инфериорније које прети да угрози и поништи цивилизацијске тековине, варварство се сматра манифестном и латентном опасношћу. Схваћени као други, другачији и агресивни, варвари се настоје уклонити нападом на њих, при чему је варварство других само алиби за испољавање сопствене агресивности и дивљаштва према њима. У настојању да се оправда напад НАТО пакта на СР Југославију, односно Србију и Србе 1999. године, Тони Блер, тадашњи британски премијер, је лажним оптуживањем Срба за варварство иницирао манифестовање цивилизацијског варварства: “Рат против Срба није више само војни сукоб. То је битка између добра и зла, између цивилизације и варварства”. Варварство је био и јесте појам који се користи у име одбране и потврђивања наводно угрожених цивилизацијских вредности, да би се окрутним варварским средствима напали и убијали други. Цивилизацијски је поразно што се овакав образац сматра успешним и данас доследно примењује. Под лажном оптужбом да поседује оружје за масовно уништење, исти војни савез Запада је 2003. године напао и Ирак, извршио инвазију и окупирао ову земљу. Том приликом је хиљаде људи ове земље убијено, а стотине хиљада било принуђено да из ње емигрира.

Са становишта власти и опијеношћу моћи, вере у супремацију своје културе и идеологије, појединци су спремни да је докажу уништавањем других као недостојних постојања због њиховог неразумевања вредности и величине групације која сматра да може да има већа права од других. У околностима једнакости, неки би требало да буду повлашћени, односно једнакији од других. То је матрица, према којој су